Servent envia l'original del Quixot a Anglaterra per fer-lo anglès

Autor: Lluís M. Mandado i Rossell
Data de publicació: 10-12-2015

Presentem per escrit el contingut de la conferència d'En Lluís Maria Mandado al 14è Simposi de la Descoberta Catalana d'Amèrica celebrat a Arenys de Munt el novembre del 2014.

Introducció

Com vaig explicar al simposi de l'any passat (aquesta ponència n'és la continuació, és a dir que fareu bé de veure-ho tot plegat en conjunt), Servent envià textos seus a Anglaterra amb la intenció de fer una edició que no fos destruïda o, qui sap, per fer passar el seu original com a obra anglesa (podem dubtar entre les ganes d'immortalitzar l'obra i la tranquil·litat de saber que allí no seria perseguit). El que tenia amagat dins de Lo Quixot justifica tanta prevenció.

Segons J. Bilbeny l'original devia ser fet, en la desapareguda primera i frustrada edició de Barcelona, vers el 1595. Potser era feta per fascicles, i hi ha molts indicis que fan pensar que fou segrestada o cremada, cosa que permet entendre que no s'edités sencera. Vista la impossibilitat de tenir aquesta obra a Espanya, passats molts anys l'envià a Anglaterra, gran enemiga de la monarquia hispànica en aquell moment que, justament per aquesta raó, l'acollí amb gran plaer.

Aquesta pràctica és més freqüent del que hom pot pensar si no s'està avisat, i un cas paradigmàtic n'és l'Orland Furiós. El règim espanyol, que devia tenir agents i experiències de casos anteriors, ho promogué, i actualment ens presenta una edició de Madrid anterior al fruit britànic d'aquestes maniobres serventesques. Possiblement, una manera de tallar-les, de neutralitzar-les o de rentar algunes vergonyes.

En aquestes circumstàncies i havent-lo de traduir, podem pensar que s'hi introduïren algunes modificacions i actualitzacions. Fins i tot una explicació per avisar que el llibre cremat, o algun altre en la mateixa situació, havia sortit volant buscant freedom (llibertat). La llibertat d'expressió anglesa a —segons Madrid—, la pèrfida Albió.

Capítol VII de la primera part del Quixot: primer comentari.

Crec que aquest fragment del capítol VII de la primera part, posterior a la crema de la biblioteca, ens ho explica. Recordeu que el rector, l'advocat --que és el censor--, la mestressa i la gent de casa, són, per la raó que sigui, contraris a les aventures literàries:

"Aquella nit cremà i abrasà la mestressa quants llibres havia en lo corral i en tota la casa, i tals degueren de ardre que mereixien guardar-se en perpetus arxius; mes no lo permeté la sua sort i la mandra de l'escrutinador, i així es complí la dita en ells de que paguen a les vegades justos per pecadors".

El lector, després de tot el que Servent ens ha explicat, (amb el pas del temps) no troba pas els llibres, el rastre, ni el record.

"Un dels remeis que lo rector i l'advocat donaren llavors, per al mal de son amic fou que li muressin i tapiessin la cambra dels llibres, perquè quan es llevés no los trobés (potser traient la causa cessaria l'efecte) i que diguessin que un encantador se'ls havia endut, la cambra i tot; i així fou fet ab molta prestesa. D'allí a dos dies es llevà Dom Quixot, i lo primer que feu fou anar a veure los seus llibres, i com no trobava pas la cambra on l'havia deixada, anava d'una a l'altra part cercant-lo. Arribava on solia tenir la porta, e tempteja-la ab les mans, e tornava i regirava los ulls arreu [por todo], sens dir paraula; però, al cap d'una bona peça, preguntà a la seva mestressa que cap a quina part estava l'habitació dels seus llibres: La Mestressa, que ja estava ben advertida del que havia de respondre, li digué: --quina habitació o què res cerca la vostra mercè? no hi ha pas cambra ni llibres en eixa casa, perquè tot s'ho emportà lo mateix diable.

—No era pas diable —respongué la neboda—, sinó un encantador que vingué sobre un núvol una nit, després del dia que la vostra mercè d'ací se partí, i baixant-se d'una serp en què venia cavaller, entrà en la cambra, e no sé pas què se feu dins, que, a cap de poca peça eixí volant pel teulat, e deixà la casa plena de fum; i quan acordàrem mirar el que deixava fet, no veiérem pas cap llibre ni cambra; sols se nos recorda molt bé a mi i a la mestressa que, al temps de partir-se aquell mal vell, digué en veu alta que, per enemistat secreta que tenia l'amo d'aquells llibres i cambra, deixava fet lo dany en aquella casa que després hom veuria. Digué també que es deia lo savi Munyaton.

Possibles correspondències entre Munyaton i termes anglesos:

Aprofitant el nom ibèric en anglès i amb por de deixar bandejada la interpretació bona tenim que Munyaton es pot relacionar amb:

"Monat on" no és possible, però que sí que ho són

"Munch on": Mastegar sorollosament = quixes.

"Mumps on": Galteres.

"Monarch-on": Monarca encara. Sempre l'estat fa.

"Moon on": Despistat, llunàtic, continuar a la Lluna.

"Mine on": Meu, de mi. Mina o conducció subterrània. Connotació militar. Posicions enemigues. Minar, fer saltar la muralla. Sembrar mines.

of information: una gran o abundant font d'informació.

Possibles correspondències entre Frestón i termes anglesos:

El fragment que comentem acaba amb els següents mot de Dom Quixot:

“—Frestó, diria —digué Dom Quixot”.

El personatge dit Friston apareix també en el llibre Belianís de Grècia. D’aquest s’hi diu que és “un que li té enemistat secreta”. D’ací podem explorar:

“Free’s (t) on”: Parlar lliure; pes de la llibertat.

“Fresh”: fresc.

També podem mirar, ja que volem ser exhaustius, altres combinacions, però més complicades o inversemblants:

“Fraud on”: Frau en les lletres o la llibertat.

“Frazzel on”: Esgotament.

“Freak on”: Anormal, mutació, caprici. Molt sorprenent.

“Freckle on”: Piga = Taca = Manxa.

Capítol VII de la primera part del Quixot: segon comentari.

Ara podem reprendre el text serventí:

Així és –digué Dom Quixot – que eix és un savi encantador, gran enemic meu que me té tírria, perquè sap per les seves arts e lletres que haig de venir, anant los temps, a barallar en singular batalla ab un cavaller a qui ell afavoreix, i l’haig de vèncer, sens que ell ho pugui destorbar, e per això procura fer-me tots els sens-sabors que pot; e mano-li [prometo] jo que mal podrà ell contradir ni evitar lo que pel cel està ordenat.

—Qui dubta d’això? —digué la neboda—. Però qui fica a la vostra mercè en eixes batusses? No serà millor estar-se pacífic a sa casa, i no anar-se’n pel món a cercar pa de trasblat*, sens considerar que molts van per llana i tornen esquilats*?

—Oh neboda meva —respongué Dom Quixot— i com de malament que està en lo compte! Primer que a mi m’esquilin, tindré pelades i tretes les barbes de quants imaginin tocar-me en la punta d’un sol cabell.

No volgueren les dues replicar-li més, perquè veieren que se li encenia la còlera.

(...)

En aquest fragment podem trobar uns quants noms que funcionen també com a claus en anglès.

Friton:

“Free (t)on”: Continua lliure.

“Freedom”: Llibertat.

“Fret on”: Preocupar-se, inquietar-se, irritació.

“Fright on”: Espant, por, espantall, esperpent.

“Frizz on”: Arrissar.

“Fry-fritter on”: Fregir, fer un bunyol.

Hi ha un sintagma present:

“Ton”: Pes, tona.

“Tone”: To, modalitat, matís. Fresc i lliure.

“Tongue”: Llengua, manera de parlar. Fresca i lliure.

Trastrigo*:

“Tras” = trans.

“Astragó”, planta medicinal. És Tarragona /d’Aragó(na)?

“Tras trigo” = tardar?

“Tras tri go” = tras o rere tres anar = trinitari o ternari.

“Trash try go” = trastos, rampoines o gentola. Intentar anar.

Tresquilados*:

Tres quilates, o quirats o garrofa (poc viable).

Tres esquilats, prendre d’esquila, tres cantons o costats.

“Treadmill”: roda de molí.

“Treacherous”: traïdor, enganyós, incert, perillós.

“Treat killed”: invitar els morts, pagar.

“Trek”: viatge difícil, migració.

“Trick”: truc, engany, trampa.

Lluís M. Mandado

Enllaç a la conferència enregistrada